

FOTODYNAMISK TERAPI

For behandling av aktiniske keratoser, basaliom og Bowens sykdom.

Informasjon for utdeling av behandlende helsepersonell.

Hudkreft er den hyppigste og blant de raskest økende kreftformen i Norge. Derfor er det stort behov for å kunne oppdage hudforandringene i tide, behandle dem effektivt og forebygge nye tilfeller. I denne brosjyren informerer vi om hva aktiniske keratoser, basalcellekreft og Bowens sykdom (plateepitelkreft in situ) er, og hvordan vi kan behandle med fotodynamisk terapi. Vi forteller også om hvordan vi kan forebygge hudkreft.

Aktiniske keratoser, basaliom og Bowens sykdom

Aktinisk keratose

Aktinisk keratose er en type celleforandring som enkelte ganger kan utvikle seg til plateepitelkreft. Det er en mild celleforstyrrelse i huden som skyldes eksponering for ultrafiolett lys (UV-lys) over lengre tid. Forandringene oppstår først og fremst på solbelyste flater og er som regel rødlige i fargen, med små, harde skjelldannelser. Det vanligste er at man først får en eller to aktiniske keratoser, men det er ikke uvanlig at det med årene kan dannes en stor ansamling i solesponerte områder.

Aktiniske keratoser er ofte opphav til kløe og irritasjon i huden og noen ganger også sår dannelse. De er i all hovedsak ufarlige, men kan i enkelte tilfeller utvikle seg til plateepitelkreft, som er en alvorligere form for hudkreft. Siden man ikke vet hvilke aktiniske keratoser som risikerer å utvikle seg videre, er det lurt å behandle dem i tide.

Basaliom (eller basalcellekreft)

Basaliom er en svært vanlig form for hudkreft. Eksponering for UV-stråler er en viktig medvirkende årsak til at den oppstår. Basaliom opptrer ofte på hodet, halsen, ansiktet og overkroppen.

Det finnes ulike typer basaliom: Den **nodulære** varianten ligner mest på en opphøyd, hudfarget vorte som noen ganger kan blø. **Overflatiske (superfisielle)** basaliomer ligner ofte på eksem og har i begynnelsen en "skjellende" flekk som ofte går over i en sår dannelse.

Har man først fått ett basaliom, har man større risiko for å få nye hudforandringer. Tumoren gir i prinsippet aldri opphav til dattersvulster, men vokser i stedet langsomt og lokalt i huden. Basaliomet ødelegger huden og omkringliggende vev, og det er derfor viktig at det fjernes før det har vokst for dypt.

Bowens sykdom og plateepitelkreft

Det finnes to stadier av plateepitelkreft. I et tidlig stadium vokser kreften i overflaten av overhuden og har ikke rukket å spre seg ned i lærhuden. Dette kalles plateepitelkreft in situ eller Bowens sykdom. Det andre stadiet av plateepitelkreft vokser ned i lær- og underhuden og kan spre seg med dattersvulster. Denne formen kalles invasiv plateepitelkreft.

Eksponering for UV-stråler er en viktig faktor for at den oppstår, og områdene som rammes er derfor som oftest ansiktet, den hårløse delen av hodet eller håndbaken. Bowens sykdom arter seg som en langsomt voksende rød, flassende flekk.

Aktiniske keratoser

Basaliom (basalcellekraft)

Bowens sykdom (plateepitelkraft in situ)

Bilde fra Mikael Tarstedt,
overlege Karlskoga lasarett, Sverige

Hva er fotodynamisk terapi?

Fotodynamisk terapi (eller PDT, photodynamic therapy) kan brukes til å behandle både aktiniske keratoser, basaliom og Bowens sykdom.

Behandlingen innebærer at en krem smøres over det rammede området, og etter ca. 3 timer belyses området med rødt lys i cirka 10 minutter. Det er vanligvis nødvendig med 1–2 behandlinger.

Hvordan fungerer fotodynamisk terapi?

Ved behandling med fotodynamisk terapi ødelegges bare de skadede cellene som det er meningen å behandle, mens frisk hud ikke blir skadet. Dermed oppnås som oftest et svært godt kosmetisk resultat, og terapiformen er derfor velegnet ved hudforandringer på estetisk følsomme områder som ansikt, bryst, rygg og overarmer, samt for større eller utbredte hudforandringer. Behandlingen utføres av helsepersonell under kontrollerte former på klinikken.

Hvilke hudforandringer kan man bruke PDT for?

PDT er godkjent for behandling av aktiniske keratoser, plateepitelkraft in situ (Bowens sykdom) samt basaliom der annen behandling ikke anses som egnet.

Hvordan foregår behandling med fotodynamisk terapi?

Behandlingen trinn for trinn

1. Hudforandringen forbehandles ved å fjerne skjell og skorper og gjøre overflaten ru. Dette gjør det lettere for kremen og lyset å trenge ned i alle deler av hudforandringen.

2. En krem påføres hudforandringen eller hele feltet med hudforandring. Kremen inneholder et stoff som gjør at de forandrede cellene blir lysømfintlige.

3. Området dekkes med en tettsluttende forbindelse, og du må vente i 3 timer mens kremen virker.

4. Etter 3 timer fjernes forbindelsen og kremen, og det behandlede området eksponeres for rødt lys i ca. 10 minutter. For å beskytte øynene mot det intense lyset, tilbys beskyttende briller.

Når området belyses, inntreffer en fotokjemisk reaksjon som ødelegger tumorcellene. Den friske huden omkring påvirkes ikke, siden kremen som brukes, kun angriper de syke cellene.

Under selve lysbehandlingen kan det oppstå en følelse av varme og varierende smerte. Når lyseksponeringen er over, er behandlingen ferdig.

Etter behandlingen

Etter behandlingen blir huden rød, og etter én eller flere dager kan det oppstå blemmer og sår. Sårene kan ved behov beskyttes med tørre kompresser eller plaster. Huden kan også bli hoven, noe som er spesielt synlig i ansiktet. Deretter dannes det sårskorper og området leges suksessivt, slik at også rødheten gradvis opphører. Hele tilhelingsprosessen tar ca. 1–3 uker.

Behandlingsområdet bør beskyttes mot sollys på behandlingsdagen og de nærmeste dagene etterpå. Du kan bruke en mykgjørende lotion hvis huden føles tørr, og kulde (kuldepakning eller isbiter i håndkle) kan lindre eventuell smerte i etterkant. Bruk helst bare vann ved rengjøring. Dusjing går fint, men unngå bading og badstue til sårene har grodd.

Du bør nå begynne å tenke gjennom hvordan du kan endre solvanene dine fremover. Les mer på neste side.

Pasient med aktinisk keratose.

Pasient 3 måneder etter behandling med PDT.

Pasient med basaliom og aktinisk keratose.

Pasient 3 måneder etter behandling med PDT.

Forebygging av hudkreft

Aktiniske keratoser, basalcellekreft og Bowens sykdom forårsakes først og fremst av sollys. De er alle uttrykk for at det aktuelle hudområdet har fått mer sol enn det huden tåler. Du har derfor betydelig økt risiko for å få flere forstadier til hudkreft eller hudkreft. Derfor er det viktig at du beskytter deg mot solstråler eller annet ultrafiolett lys.

Solråd

Du kan minske risikoen for hudkreft ved å unngå solforbrenning og overdreven soling. Planlegg utendørsaktiviteter og ta pause fra de sterkeste solstrålene mellom kl. 10 og kl. 15. Bruk beskyttende klær i tettvevd stoff, solbriller og bredbremmet hatt som beskyttelse mot solen. Det er viktig å bruke solkrem som beskytter mot både kortbølgede (UVB) og langbølgede (UVA) UV- stråler når huden ikke er beskyttet på annen måte.

UVA- og UVB-beskyttelse

Actinica Lotion® er en solotion som er spesielt utviklet for personer som har økt risiko for å utvikle aktiniske keratoser og plateepitelkreft, for

eksempel de som har eller har hatt aktiniske keratoser, de som har nedsatt immunforsvar på grunn av medisiner, eller de som utsetter seg for mye UV-lys for eksempel på arbeid eller i fritiden.

Ved regelmessig bruk i 2 år viste en studie at de som brukte Actinica Lotion fikk:¹

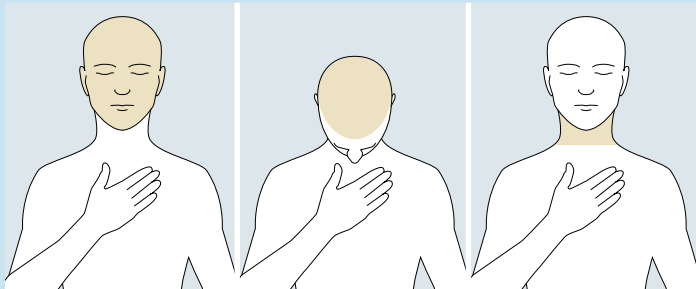
- 53 prosent reduksjon i antall aktiniske keratoser
- ingen utvikling av ny invasiv plateepitelkreft

En kombinasjon av kjemiske filtre i Actinica Lotion gir en effektiv beskyttelse mot både UVB- og UVA-stråler og oppfyller kravet om “svært høy UV-beskyttelse”, som er den høyeste klassifiseringen som finnes (SPF50+).

Standardiserte pumper for riktig dosering av Actinica Lotion (0,46 gram per pumpetrykk)

Doseringskema for Actinica Lotion:

Ansikt inkl. ørene: Minst to pumpetrykk
Hårløst hode: Minst ett pumpetrykk
Hals: Minst ett pumpetrykk

Når skal Actinica Lotion brukes?

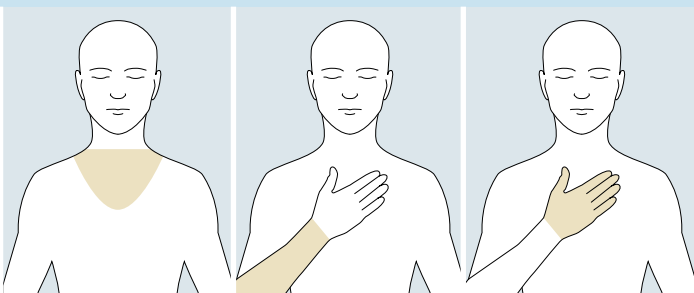
For optimal beskyttelse skal Actinica Lotion påføres hver morgen på hudområdene som vil bli eksponert for UV-lys og ikke dekkes av klær. Actinica Lotion skal anvendes hver dag, som en del av din daglige rutine, det vil si også på overskyede dager.

Actinica Lotion bør påføres før du utsetter deg for UV-lys. Om du skal bruke sminke, bør du vente litt med påføringen, slik at Actinica Lotion rekker å trekke ordentlig inn i huden først.

Actinica Lotion gir en svært effektiv beskyttelse i mange timer, men man bør likevel aldri overeksponere huden for solstråler. Hvis riktig påført, bidrar Actinica Lotion til å forebygge skader fra UV-stråler, men det betyr ikke at du kan bruke produktet for å kunne oppholde deg lenger utendørs.

Hvordan og hvor skal Actinica Lotion påføres?

For å oppnå en høyeffektiv beskyttelse av huden, må du sørge for å påføre riktig mengde med Actinica Lotion ifølge doserings-skjemaet. For at det skal være enkelt og trygt å bruke Actinica Lotion, har den en doseringspumpe som viser hvor mange pumpetrykk du trenger for hver del av kroppen (se bilde under). Hvert pumpetrykk gir alltid samme mengde Actinica Lotion. Det gjør at du alltid kan være sikker på at doseringen er riktig, og at du får en så effektiv beskyttelse av huden som mulig.

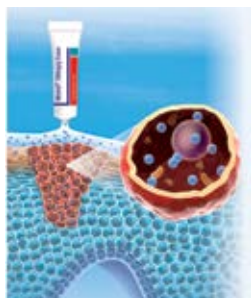
Øverst på brystet: Minst ett pumpetrykk
Hver underarm: Minst to pumpetrykk
Overside av hver hånd: Minst ett pumpetrykk

Du finner mer informasjon om Actinica Lotion på www.actinica.no

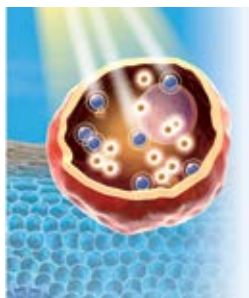
Referens: I. Ulrich C et al. Prevention of non-melanoma skin cancer in organ transplant patients by regular use of a sunscreen: a 24 months, prospective, case-control study. Br J Dermatol 2009;161:78-84.

Hva er fotodynamisk behandling?

Fotodynamisk behandling blir også kalt PDT, som er en forkortelse for photodynamic therapy.

Ved PDT går kremen inn i og ødelegger fremfor alt skadede hudceller. Behandlingen brukes mot spesifikke lesjoner, eller for områder i for eksempel ansiktet og på hodet.

Når kremen er smurt på huden, omdannes virkestoffet til protoporfyrin IX; et lysfølsomt stoff som reagerer ved belysning med rødt lys. I den 3-timersperioden du venter, omdannes kremen til protoporfyriner i de skadede cellene. Når huden belyses med rødt lys reagerer protoporfyrinene, og de skadede cellene blir ødelagt.

Tid for påføring av krem: _____

Tid for å komme tilbake for belysning med rødt lys: _____

Galderma Nordic AB, Seminariegatan 21, SE-752 28 Uppsala
Tlf +46 18 444 03 30, www.galdermanordic.com, nordic@galderma.com